Poznań, 17.08.2012

dr hab. inż. Robert Wrembel, prof. nadzw.
Politechnika Poznańska
Wydział Informatyki
Instytut Informatyki
ul. Piotrowo 2
60-965 Poznań
tel. 61 665 2991, 600 974782
e-mail: Robert.Wrembel@cs.put.poznan.pl

Recenzja rozprawy doktorskiej

mgra Aleksandra Chrószcza

Model przetwarzania strumieniowego uwzględniający zarówno synchronizację jak i język zapytań łączący paradygmaty języka obiektowego i deklaratywnego

promotor: dr hab. inż. Marcin Gorawski, prof. nadzw.

1. Tematyka rozprawy

Recenzowana rozprawa doktorska mgra Aleksandra Chrószcza w ogólności wpisuje się w problematykę zarządzania tzw. strumieniami danych (danymi strumieniowymi). Dane tego typu charakteryzują się tym, że napływają do systemu w sposób ciągły. Jako przykłady strumieni danych można wymienić m.in. dane z sensorów (np. instalacje przesyłu mediów, inteligentne budynki), notowania giełdowe, dane generowane przez zaawansowane infrastruktury transportu publicznego, dane monitoringu bazującego na RFID. Jednymi z podstawowych problemów badawczych i technologicznych w ww. zakresie są: analiza na bieżąco napływających danych, optymalizacja zapytań na strumieniach, składowanie strumieni. Tego typu problematyka jest podejmowana w ramach technologii Complex Event Processing, strumieniowych baz danych (stream databases), czy hurtowni danych czasu rzeczywistego (real-time data warehouses).

Problem analizy na bieżąco napływających danych wiąże się z opracowaniem języka zapytań umożliwiającego m.in. operowanie na wielu strumieniach danych i wyznaczania zintegrowanego wyniku oraz wyliczania agregatów w oknie o zadanym rozmiarze. Ponadto, zapytania muszą być wykonywane efektywnie, aby nie "gubić" napływających danych. Wiąże się to z kolei z technikami optymalizacji zapytań i zapewnienia właściwego (optymalnego) rozmiaru pamięci RAM. Optymalizacja zapytań na strumieniach danych jest bardzo trudna z badawczego i technicznego punktu widzenia. Sam proces optymalizacji musi być bardzo szybki, a otrzymany plan wykonania zapytania musi być wystarczająco efektywny, aby zapytanie zdążyło przeanalizować napływające dane. Dodatkowo, plan zapytania operującego na wielu strumieniach musi uwzględniać charakterystyki tych strumieni i zależności między nimi. Te wymagania powodują, że proces optymalizacji zapytań na danych strumieniowych jest nadal otwartym problemem badawczym.

Od kilku lat obserwuje się nasilenie badań w zakresie przetwarzania, gromadzenia i analizowania danych napływających w sposób ciągły. Publikacje w tej dziedzinie pojawiają się w wiodących międzynarodowych konferencjach, m.in. SIGMOD, ICDE, VLDB, i czasopismach, m.in. IEEE Computer, IEEE Data Engineering Bulletin, ACM Transactions on Database Systems, VLDB Journal.

W tym kontekście, **tematyka rozprawy doktorskiej dotyczy ważnego i trudnego problemu badawczego. Wpisuje się ona w światowe trendy badawcze i technologiczne w zakresie przetwarzania strumieni danych.**

Biorąc pod uwagę aktualny stan badań w zakresie przetwarzania strumieni danych, należy stwierdzić, że postawione tezy rozprawy i jej zadania szczegółowe są właściwe dla rozprawy doktorskiej.

2. Struktura rozprawy

Recenzowana rozprawa doktorska składa się z pięciu rozdziałów, bibliografii, jednego dodatku zawierającego opis gramatyki języka analizy strumieni danych oraz spisów symboli, skrótów, ilustracji i tabel. Rozdział 1 zawiera wprowadzenie do problematyki rozprawy, motywację do podjęcia problemu i tezy rozprawy. Rozdział 2 przedstawia stan wiedzy w zakresie zarządzania danymi strumieniowymi. W szczególności, Doktorant skoncentrował się tu na przedstawieniu koncepcji analizy danych strumieniowych, klasyfikacji strumieni i operatorów umożliwiających przetwarzanie danych strumieniowych. Rozdział ten zawiera jednocześnie kontrybucję rozprawy w postaci definicji logicznych operatorów strumieniowych i ich implementacji w postaci konkretnych algorytmów. Rozdział 3 opisuje kolejną kontrybucję rozprawy w postaci języka analizy danych strumieniowych o nazwie StreamAPAS. Rozdział 4 przedstawia opracowaną architekturę prototypowego systemu przetwarzania danych strumieniowych, mechanizm predykcji opóźnień systemu i koncepcję partycjonowania operatorów jako mechanizmu optymalizacji zapytań na danych strumieniowych. Rozdział 5 zawiera podsumowanie rozprawy.

3. Ocena rozprawy

3.1. Ważność tematyki

Przedmiot recenzowanej rozprawy zalicza się do **ważnego** i **aktualnego** nurtu badań na świecie w dziedzinie zarządzania danymi strumieniowymi. Publikacje w tej dziedzinie ukazują się w materiałach najlepszych konferencji i czasopism międzynarodowych. Podjęta w rozprawie problematyka konstrukcji języka zapytań na strumieniach danych i optymalizacji zapytań stanowią nadal otwarte i ważne problemy badawcze.

3.2. Cel rozprawy i jej główne wyniki

Doktorant postawił sobie dwa główne zadania. Po pierwsze, skonstruowanie języka zapytań umożliwiającego analizę danych strumieniowych z możliwością rozszerzania jego funkcjonalności. Po drugie, opracowanie architektury systemu przetwarzania danych strumieniowych zawierającego mechanizmy optymalizacji zapytań.

Do głównych wyników rozprawy realizujących wspomniane wyżej cele zaliczam:

1. formalne definicje operatorów logicznych na danych strumieniowych i ich realizacje w postaci operatorów fizycznych, tj. konkretnych algorytmów implementujących te operatory logiczne;
2. opracowanie języka zapytań StreamAPAS dla danych strumieniowych wraz z implementacją;
3. opracowanie modelu predykcji opóźnień w module przetwarzania zapytań na danych strumieniowych i implementacja symulatora;
4. opracowanie techniki optymalizacji zapytań na strumieniach danych w oparciu o technikę partycjonowania (grupowania) operatorów.

Zdaniem recenzenta oba główne cele rozprawy zostały osiągnięte. Na podkreślenie zasługuje fakt oceny eksperymentalnej wszystkich opracowanych w rozprawie rozwiązań i ich odniesienie do wybranych rozwiązań znanych z literatury światowej.

3.3. Uwagi merytoryczne

1. W podejściu do optymalizacji zapytań na danych strumieniowych Doktorant zaproponował optymalizację regułową. Ten rodzaj optymalizacji ma szereg wad (znanych z systemów relacyjnych baz danych) i w praktyce nie jest już stosowany w systemach komercyjnych.

Dlaczego Doktorant zdecydował się na ten rodzaj optymalizacji? Jakich trudności można się spodziewać w podejściu kosztowej optymalizacji zapytań na danych strumieniowych?

W kontekście opracowanego optymalizatora regułowego nasuwają się następujące pytania. Po pierwsze, kiedy jest budowany plan wykonania zapytania - czy jest to tzw. optymalizacja statyczna, w której plan wykonania jest konstruowany przed uruchomieniem zapytania, w procesie jego kompilowania, czy jest to tzw. optymalizacja dynamiczna, w której plan wykonania jest konstruowany na bieżąco w trakcie wykonywania zapytania. W drugim przypadku, plan jest dostosowywany do otrzymywanych wyników pośrednich. Jak wiadomo, oba rozwiązania mają swoje wady i zalety. Po drugie, na ile optymalizacja dynamiczna może być stosowana dla zapytań na strumieniach danych. Ze względu na intensywność strumieni i narzut czasowy optymalizacji, przewiduję tu problemy efektywnościowe.

2. Strona 27, ostatni akapit, punkt b) - na jest realne założenie o identycznym czasie trwania każdego zdarzenia? Strona 28, punkt c) - na jest realne założenie o znanym czasie trwania zdarzenia? W jakich zastosowaniach wspomniane założenia są spełnione?

3. Punkt 2.8 - nie jest jasne, czy tabela historii jest przechowywana na dysku, czy w RAM.

4. Strona 49 i dalsze - zdaniem recenzenta termin "tabela haszująca" został użyty niewłaściwie. Sugeruje on, że tabela dokonuje haszowania. W rzeczywistości haszowanie jest realizowane za pomocą funkcji, a jego wyniki być może znajdują się w tabeli. Jak rozumiem, w algorytmie 2.2 H_{PK} jest adresem w pamięci.

5. Strona 67 - dlaczego połączenie (ang. join) implementuje się tu jako operację selekcji na iloczynie kartezjańskim? Taka implementacja jest niezwykle nieefektywna. Na tej samej stronie, w punkcie 1) listy wypunktowanej została omówiona reguła przeniesienia operatora iloczynu kartezjańskiego na początek planu wykonania zapytania. Takie podejście odbiega od uznanego w praktyce podejścia minimalizowania pośredniego wyniku zapytania jak najwcześniej to jest możliwe.

6. W praktyce w systemach baz (hurtowni) danych czasu rzeczywistego wykorzystuje się dwie główne miary jakości systemu, tj. Quality of Data (QoD) i Quality of Service (QoS). Coraz częściej proponuje się też miarę zagregowaną odwzorowującą oczekiwania użytkownika, tzw. Quality of Expectation (QoE). Dlaczego w opisie wymagań dla zaproponowanego języka zapytań pominięto QoD?

7. Punkt 3.15 wprowadza strukturę R-drzewa definiowaną na strumieniu danych. Przy założeniu, że strumień danych napływa w sposób ciągły, jaki jest sens definiowania jakiegokolwiek indeksu na strumieniu? Indeks taki będzie musiał być na bieżąco uaktualniany. Czy nie zachodzi obawa utraty mocy obliczeniowej na uaktualnianie indeksu i czy system zdąży uaktualnić indeks?

8. W rozprawie zaproponowano język zapytań i architekturę prototypowego systemu przetwarzania danych strumieniowych. W pracach naukowych z zakresu real-time data warehouse/ near real-time data warehouse / right-time data warehouse podkreśla się potrzebę wykonywania zapytań na strumieniach danych i w pewnych przypadkach jednocześnie na tradycyjnej hurtowni danych. Czy taka funkcjonalność jest wspierana w rozwiązaniu zaproponowanym w recenzowanej rozprawie doktorskiej? Zdaniem recenzenta funkcjonalność ta nie jest wspierana.

9. Po przeczytaniu rozprawy niejasny pozostaje sposób wykonywania n równoczesnych zapytań na tym samym strumieniu. Czy strumień jest rozszczepiany na n identycznych strumieni, po jednym dla każdego zapytania, czy też zapytania są kolejkowane z uwzględnieniem kryterium QoS, czy też jest stosowany mechanizm pipe-lining?

10. Punkt 4.1.8 - nie jest jasne na jakiej podstawie przyjęto reguły opisane na końcu strony 150.

11. Jak wyglądałby wzór (4.4) dla n strumieni, każdy z niezależnym średnim czasem odstępu grup krotek w strumieniu?

12. W punkcie 4.3.3 zaproponowano algorytmy podziału operatorów na partycje. Nie jest jasne kiedy i jak często te algorytmy są uruchamiane. Czy dostosowują one podział na partycje do aktualnego obciążenia? Jaka jest złożoność obliczeniowa tych algorytmów. Dlaczego nie podano ich pseudokodu?

3.4. Uwagi edytorskie

Pod względem edytorskim, rozprawa zawiera drobne błędy. Szczegółowy ich wykaz został zamieszczony poniżej.

1. W rozdziale 2 znajduje się opis stanu wiedzy w zakresie tematyki rozprawy i częściowa kontrybucja rozprawy w postaci definicji operatorów. Taki układ, utrudnia stwierdzenie co jest opisem stanu wiedzy, a co juz kontrybucją rozprawy.
2. W rozdziale 5 jest jeden podrozdział 5.1 - w takim przypadku nie wyróżniamy podrozdziałów. Czynimy to, gdy jest ich przynajmniej 2.
3. Strona 8, akapit 2 i strona 9 akapit 1: niewłaściwie zastosowano pojęcie strumieniowa baza danych SDMS. Baza danych to nie to samo co system zarządzania bazą danych.
4. Strona 11, ostatni akapit - w rozprawie nie ma rozdziału 6.
5. Strona 12, akapit 1 - czy "tabela rekordów" jest tym samym co relacja?
6. Punkt 2.7.1, pod wzorem 2.9 - "Operatora" zamienić na "Operator".
7. W celu zachowania symetrii podpunktów punktu 2.7 sugerowałbym podanie algorytmów dla wszystkich omawianych tu operatorów.
8. Strona 41, drugi element listy punktowanej - usunąć spację po $t.t_s$.
9. Strona 44 - wprowadzono tu pojęcia "tabela historii", "tablica historii", "struktura lokalna H", "kolekcja H", a na stronie 47 - "kolekcja krotek H" oznaczające, jak rozumiem to samo. Sugeruję stosowanie jednego pojęcia.
10. Strona 45, akapit 1 - "z struktury" zamienić na "ze struktury".
11. Strona 52, linia 2 - "całkowita większa" zamienić na "całkowitą większą".
12. Strona 80, linia 2 - "Hypernion" zamienić na "Hyperion".
13. Strona 95, akapit 4 - "Obiek" zamienić na "Obiekt".
14. Punkt 3.7, linia 2 - "zdefiniowanie" zamienić na "zdefiniowania".
15. Strona 122, ostatni akapit - elementy listy numerowanej nie pasują stylistycznie do początku zdania "Do brakujących elementów definicji zalicza się:".
16. Strona 124, akapit 2, linia 3 - zamienić ";" na "," w "skladowych;".
17. W całej pracy: często brakuje spacji przed referencją bibliograficzną [], np. na tronie 131.
18. Strona 134 - uspójnić pisownię "mikro jądro", "mikrojądro".
19. Strona 139 - dwa ostatnie zdania są stylistycznie niepoprawne.
20. Strona 150, akapit 2 - zdanie 4 i 5 są stylistycznie niepoprawne.
21. Strona 151, linia 3 od dołu - zamienić "łącznia" na "łączenia".
22. Strona 155, akapit 2, linia 3 - zdanie "Aby wydajność ..." jest niepoprawne stylistycznie.
23. Strona 158, linia 8 od góry - zdanie "Średni czas ..." jest niepoprawne stylistycznie.
24. Strona 168, ostatnia linia - zamienić "informuej" na "informuje".

4. Ocena końcowa i rekomendacja

Podsumowując recenzję, uważam, że cel rozprawy mgra Aleksandra Chrószcza został osiągnięty. Po pierwsze, Doktorant opracował koncepcję języka zapytań na strumieniach danych wraz z formalną definicją operatorów i ich implementacją. Po drugie, zaproponował mechanizm optymalizacji zapytań na strumieniach danych w postaci techniki grupowania operatorów. Po trzecie, zaimplementował prototypowy system i dokonał eksperymentalnej oceny zaproponowanych rozwiązań w odniesieniu do wybranych rozwiązań konkurencyjnych. Opracowane definicje i mechanizmy są podparte zaawansowanym aparatem matematycznym.

Problematyka przetwarzania danych strumieniowych podjęta w rozprawie jest trudna ze względu na silne ograniczenia czasowe w module wykonywania zapytań a także ze względu na liczność strumieni danych, które należy analizować. Osiągnięte w recenzowanej rozprawie wyniki są dobrym punktem wyjścia do rozbudowania koncepcji i prototypowego systemu.

Pomimo wymienionych wyżej uwag krytycznych, które mają charakter dyskusyjny, **uważam, że recenzowana rozprawa doktorska mgra Aleksandra Chrószcza spełnia wymagania stawiane rozprawom doktorskim przez obowiązującą ustawę, wobec czego wnoszę o dopuszczenie jej do publicznej obrony.**

Dorobek publikacyjny Doktoranta objęty zakresem rozprawy spełnia wymagania Rady Wydziału Automatyki, Elektroniki i Informatyki Politechniki Śląskiej odnośnie do wyróżnienia rozprawy. W związku z tym, wnioskuję także o wyróżnienie niniejszej rozprawy doktorskiej.

dr hab. inż. Robert Wrembel, prof. nadzw.